

Sygn. akt I PK 125/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)
SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa Z. M.
przeciwko „R.” Spółce Akcyjnej w P.
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 października 2018 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 2 lutego 2017 r., sygn. akt IX Pa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w T. wyrokiem z dnia 5 lipca 2016 r. zasądził od pozwanej R.
Spółki Akcyjnej w P. (dalej jako Spółka) na rzecz powoda Z. M. kwotę 46.007,30 zł

wraz z ustawowymi odsetkami tytułem ryczałtu za noclegi za okres od dnia 1 listopada 2011 r. do dnia 31 lipca 2013 r. oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony w pozwanej Spółce od dnia 13 stycznia 2010 r. do dnia 29 marca 2014 r. w pełnym wymiarze czasu pracy jako kierowca samochodu ciężarowego z miejscem wykonywania pracy w T. Jego wynagrodzenie składało się z wynagrodzenia zasadniczego i wynagrodzenia ryczałtowego, tj. wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, za pracę w porze nocnej i za dyżur. Według obowiązującego w pozwanej Spółce regulaminu wynagradzania, należności na pokrycie kosztów podróży służbowej naliczane były na zasadach przysługujących pracownikom zatrudnionym w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, zgodnie z Kodeksem pracy (§ 11 ust. 2 regulaminu). Wysokość dodatków wypłacanych ryczałtem ustalana była na podstawie przewidywanego czasu pracy lub dyżuru danego pracownika. Kwotowe określenie tych dodatków zawierały indywidualne umowy o pracę. W wypadku przekroczenia wartości ryczałtu i pozytywnej weryfikacji dokonanej przez pracodawcę, dopuszczano nabycie przez pracownika prawa do dodatkowego wynagrodzenia na ogólnie obowiązujących zasadach (§ 12 regulaminu). Wysokość oraz warunki ustalania należności z tytułu podróży służbowych określano na zasadach wskazanych w Kodeksie pracy, z zastrzeżeniem uregulowań regulaminu wynagradzania (§ 20 regulaminu). Powód jeździł jako kierowca głównie za granicę, przeważnie do Wielkiej Brytanii. Najdłuższy kurs trwał około trzech tygodni, a najkrótszy tydzień. W druki delegacji powód wpisywał miejscowość z której wyjeżdżał, miejsce załadunku wraz z datą i godziną, przekroczenie granic Polski - data i godzina, miejsce docelowe i te same dane w powrotnej trasie. Kierowcy otrzymywali od pracodawcy zaliczki na poczet kosztów podróży, które przeznaczali na pokrycie kosztów związanych z opłatami firmowymi, np. parking, części do auta. Oprócz wynagrodzenia zasadniczego, pozwana wypłacała powodowi należności opisane w kartach wynagrodzeń jako „delegacje”, które za okres od dnia 1 listopada 2011 r. do dnia 31 lipca 2013 r. wynosiły łącznie 63.355 zł, dodatek za pobyt za granicą w trakcie weekendów oraz wynagrodzenie w wysokości 30 gr za każdy przejechany kilometr na trasie. Kierowcom zalecano korzystanie z bezpłatnych parkingów na trasie. W czasie

podróży powód spał w kabinie kierowanego pojazdu - marki RENAULT Magnum, a wcześniej RENAULT Premium - w którym znajdowały się dwie leżanki górna (miękką) i dolna (twarda) o wymiarach około 60 na 200 cm. W siofierce między fotelami, łóżkiem, a konsolą był metr na metr wolnego miejsca, gdzie powód ubierał się oraz przygotowywał posiłki. Pojazdy, którymi jeździł nie były wyposażone w klimatyzację postojową. Pościel i sprzęt AGD powód musiał organizować we własnym zakresie. Latem korzystał z własnego wiatraka, zimą z fabrycznego postojowego urządzenia ogrzewania kabiny, które w takcie silnych mrozów zamarzało. Kierowcy nie zawsze mieli możliwość dojechania na parking wyposażony w prysznic i czasami parkowali na terenie firm załadunkowych lub wyładunkowych, które rzadko dysponują prysznicem. Za korzystanie z urządzeń sanitarnych kierowcy płącili ze swoich pieniędzy. Samochód, którym jeździł powód nie zezwalał na komfortowy odpoczynek fizyczny i psychiczny. Podczas postoju powód pilnował także załadunku. Wysokość ryczałtu za nocleg za okres objęty żądaniem pozwu (od dnia 1 listopada 2011 r. do dnia 31 lipca 2013 r.) stanowi kwotę 46.006,30 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał powództwo za uzasadnione. Skoro powód wykonywał na polecenie pracodawcy przewozy drogowe poza siedzibę pracodawcy, to przysługiwały mu należności z tytułu podróży służbowych. Wbrew odmiennemu twierdzeniu pozwanej, umożliwienie kierowcy spania w kabinie samochodu nie stanowi zapewnienia bezpłatnego noclegu w rozumieniu przepisów rozporządzeń Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1991 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r.), jak i z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167, dalej jako rozporządzenie z dnia 29 stycznia 2013 r.). Pozwana powinna zatem zapewnić powodowi wykonującemu stałe zadania poza miejscem zamieszkania nocleg w godziwych warunkach albo pokryć koszty takiego noclegu, zwłaszcza, że

zobligowała się do tego w regulaminie wynagradzania. Sąd Rejonowy nie podzielił twierdzenia pozwanej Spółki, jakoby wypłacone powodowi tytułem „delegacji” kwoty zaspokajały jego żądania z tytułu kosztów podróży zagranicznej, w tym noclegów bowiem nie zostało ono poparte żadnymi dowodami. Pozwana od początku procesu konsekwentnie twierdziła, że żądanie zapłaty ryczałtów za noclegi nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż zapewniała powodowi bezpłatny nocleg w kabinie samochodu. Okoliczność, że wypłacone powodowi „delegacje” obejmowały też „koszty wyżywienia, opłat parkingowych oraz wszelkie inne wydatki, w tym koszty noclegu” podniosła dopiero w piśmie procesowym z dnia 19 listopada 2015 r., nawiązując do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14 (LEX nr 1816556). Ponadto pozwana uregulowała kwestie wysokości należności przysługujących z tytułu podróży służbowej w regulaminie wynagradzania, który wprost odwoływał się do przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p., a więc z tytułu podróży służbowej powinna wypłacić powodowi diety oraz zwrócić koszty noclegów i innych wydatków na warunkach i w kwotach określonych w rozporządzeniach z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r. Dieta oraz ryczałt za nocleg są osobnymi świadczeniami, które powinny być rozliczane oddzielnie. Nawet przy przyjęciu, że wypłacona powodowi przez pozwaną kwota 63.355 zł obejmowała łącznie te świadczenia, to nie mogła zaspokajać jego roszczeń z tytułu ryczałtów za noclegi oraz diety bowiem sama kwota ryczałtu za noclegi wynosiła 46.007,30 zł.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosła pozwana Spółka zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 77⁵ § 2 k.p., § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. oraz § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. w związku z art. 77⁵ § 2 k.p., art. 27 ust. 5 ustawy o czasie pracy kierowców, art. 8 ust. 7 umowy europejskiej dotyczącej pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowe (AETR), art. 267 TFUE, art. 65 k.c., art. 8 k.p. oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 233 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w K. wyrokiem z dnia 2 lutego 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddalił i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1830 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za

obie instancje.

Sąd Okręgowy uznał, że kluczowym dla rozstrzygnięcia sprawy był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), w którym Trybunał orzekł, że: 1) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., a także 2) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. są niezgodne z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim przepisy te znajdują zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym. Powodem takiego rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego była wadliwa legislacyjnie konstrukcja zakwestionowanych przepisów, opierająca się na odesłaniu kaskadowym, która spowodowała rażącą niejasność i nieprecyzyjność wywodzonych z nich treści normatywnych oraz daleko idące rozbieżności interpretacyjne. Sąd Okręgowy podkreślił, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający niezgodność z Konstytucją określonego przepisu uchyla domniemanie jego zgodności z Konstytucją. Stosownie do art. 190 ust. 1 Konstytucji, orzeczenia Trybunału są ostateczne i mają moc powszechnie obowiązującą. Orzeczenie przez Trybunał Konstytucyjny o niezgodności z konstytucją aktu normatywnego lub jego części powoduje bezwzględne, bezwarunkowe i bezpośrednie zniesienie (kasację) przepisów (norm) w nim wskazanych. Oczywistym jest zatem, że skoro uznane za niezgodne z Konstytucją przepisy prawa naruszały ustawę zasadniczą już od dnia ich wejścia w życie (*ex tunc*), to nie mogą być legalną podstawą orzekania przez sądy powszechne. W konsekwencji - zdaniem Sądu Okręgowego - powód nie może skutecznie dochodzić ryczałtów za noclegi bowiem nie istnieje materialnoprawna podstawa takiego świadczenia. Powołane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sposób jednoznaczny i ostateczny uporządkowało kwestie świadczeń dodatkowych, w szczególności rozstrzygnęło o charakterze prawnym diet wypłacanych pracownikom - kierowcom wykonującym transport w ramach przewozów międzynarodowych oraz ustaliło skutki wyboru kierowcy odbierania dobowego odpoczynku, w tym snu, w odpowiednio zaopatrzonej homologowanej

kabinie samochodu ciężarowego. W sposób jednoznaczny wskazuje ponadto, że nie może być zrównana w zakresie ciążącego na pracodawcy obowiązku zwrotu kosztów noclegów pozycja pracownika stale wykonującego przewozy wymagające często wielodniowej nieobecności w domu z pozycją pracownika administracji państwowej lub samorządowej, w przypadku którego wykonywanie obowiązków pracowniczych w warunkach podróży służbowej co do zasady pozostaje zdarzeniem incydentalnym.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniósł powód, zaskarżając wyrok w całości i domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu oraz zasądzenia od pozwanej na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., przez brak jakichkolwiek ustaleń faktycznych sprawy, a także brak przytoczenia przepisów, na których oparto zaskarżony wyrok, co skutkuje niemożnością ustalenia faktycznych i prawnych przyczyn rozstrzygnięcia.

W zakresie pierwszej podstawy skargi kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego: 1) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., przez jego: - błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że odnosi się on także do zwrotu kosztów noclegu w krajowych podróżach służbowych pracowników, w tym kierowców zawodowych, mimo iż § 16 ust. 1, 2 i 4 tego rozporządzenia dotyczy wyłącznie podróży służbowych zagranicznych, co miało wpływ na niewłaściwe zastosowanie tej normy jako podstawy oddalenia powództwa także w zakresie zwrotu kosztów noclegu (ryczałtów za nocleg) w trakcie krajowych podróży służbowych, - błędną wykładnię i zastosowanie polegające na przyjęciu, że norma ta ma zastosowanie w sprawie, a powód będący kierowcą zawodowym nie jest uprawniony do zwrotu kosztów podróży służbowych odbywanych na polecenie pozwanego tak krajowych, jak i zagranicznych w zakresie ryczałtów za noclegi w kabinie samochodu, mimo iż pozwana uregulowała sposób wypłacania należności z tytułu podróży służbowych w regulaminie wynagradzania, który w § 7 ust. 2 stanowił, że pracownikom przysługują należności na pokrycie kosztów podróży

służbowej, a w § 11 ust. 2, że „należności na pokrycie kosztów podróży służbowej naliczane są na zasadach przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej - zgodnie z Kodeksem pracy”; 3) art. 21 a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 3 k.p., przez nieprawidłową wykładnię skutkującą brakiem zastosowania w sprawie jako podstawy roszczeń o zapłatę ryczałtów za noclegi w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych w sytuacji, gdy pozwana uregulowała zasady zwrotu kosztów noclegu w regulaminie wynagradzania; 4) art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 3 k.p., przez ich nieprawidłową wykładnię i brak zastosowania w sprawie jako podstawy roszczeń powoda o zapłatę ryczałtów za noclegi w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych.

W ocenie powoda, Sąd drugiej instancji nie poczynił jakichkolwiek ustaleń stanu faktycznego, stanowiących podstawę rozważań prawnych ani rozważań dotyczących oceny materiału dowodowego oraz zarzutów apelacyjnych, zwłaszcza kwestionujących ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, ograniczając się tylko i wyłącznie do streszczenia uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15. Ponadto Sąd drugiej instancji nie dokonał rozróżnienia roszczeń w zakresie ryczałtów za nocleg pod kątem tego, czy dotyczą one podróży służbowych krajowych czy zagranicznych. Tymczasem wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, dotyczy jedynie zagranicznych podróży służbowych. Wobec tego Sąd odwoławczy przyłożył jedną miarę do wszystkich podróży niezależnie od miejsca ich wykonywania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie. W zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy wykluczył zasadność roszczeń powoda, będącego kierowcą w transporcie międzynarodowym, o zwrot ryczałtów za noclegi związanych z podróżą służbową i oddalił powództwo. Podstawą takiego rozstrzygnięcia było przyjęcie przez Sąd Okręgowy założenia, że zamiana stanu prawnego powstała po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, którym wyeliminowano z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ma

ten skutek, że kierowcom transportu międzynarodowego (mającym status pracownika) nie przysługują należności z tytułu podróży służbowej w oparciu o rozwiązania przewidziane w art. 77⁵ k.p., a tym samym w rozporządzeniach wykonawczych, którymi w okresie objętym sporem są rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 grudnia 2013 r. Rozważania prawne zaskarżonego wyroku w tej materii sprowadzają się - na co słusznie wskazuje powód - do obszernego przytoczenia motywów uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, z całkowitym pominięciem odniesienia ich do ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Co do zasady zwięzłość wyводу prawnego nie jest wadą uzasadnienia wyroku, o ile sprawa dotyczy oczywistej kwestii, widocznej na pierwszy rzut oka i nie podlegającej ocenie z perspektywy odmiennych modeli wykładni prawa. Jednak w rozpoznawanej sprawie wyjaśnienie podstawy prawnej nie może ograniczyć się do przytoczenia treści rozstrzygnięcia problemu przez Trybunał Konstytucyjny. To czyni zasadnym kasacyjny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że ponieważ postępowanie przed sądem apelacyjnym jest dalszym ciągiem merytorycznego rozpoznania sprawy (art. 382 k.p.c.), to sąd ten powinien dokonać samodzielnej oceny wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji i poczynić własne ustalenia faktyczne oraz w uzasadnieniu swojego orzeczenia zdać szczegółową relację z oceny zgromadzonego materiału i dokonanych ustaleń (art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), przy uwzględnieniu charakteru orzeczenia drugoinstancyjnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2011 r., II UK 106/11, LEX nr 1130389). Nie ulega też wątpliwości, że sposób sporządzenia uzasadnienia przez sąd drugiej instancji jest odmienny od sposobu, jaki jest właściwy dla sądu pierwszej instancji, nawet wówczas, gdy sąd odwoławczy orzeka przeciwnie do sądu pierwszej instancji. W każdym przypadku stan faktyczny sprawy powinien być jasny i jednoznaczny, a następnie sąd powinien wyjaśnić podstawę prawną swego rozstrzygnięcia. Nabiera to znaczenia w sytuacji, gdy strona wygrywa spór w pierwszej instancji, a przegrywa przed sądem drugiej instancji. Wówczas uzasadnienie sądu drugiej instancji musi wyjaśnić podstawy, które legły u podstaw zmiany dokonanej przez

sąd pierwszej instancji oceny sprawy z korzyścią dla strony przeciwnej, składającej apelację. W szczególności nie powinno budzić żadnych wątpliwości, czy o reformatoryjnym rozstrzygnięciu zadecydowały okoliczności faktyczne, a jeżeli tak to jakie; czy też spór sprowadzał się wyłącznie do wykładni prawa materialnego. W orzecznictwie przyjmuje się, że uzasadnienie orzeczenia reformatoryjnego powinno odpowiadać wymogom wskazanym w art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.; sąd drugiej instancji zobowiązany jest więc odnieść się szczegółowo do całego materiału dowodowego oraz ustaleń stanowiących podstawę faktyczną i wskazać przyczyny, dla których wydał odmienne orzeczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV CSK 456/14, LEX nr 1710382), a także wyjaśnić w uzasadnieniu, na jakich dowodach oparł swoje rozstrzygnięcie, a także umotywić, jakim dowodom odmówił wiarygodności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, LEX nr 34884). Sąd drugiej instancji wydając orzeczenie reformatoryjne zobligowany jest zatem do sporządzenia pełnego uzasadnienia, tj. zawierającego wszystkie konieczne elementy o których mowa w art. 328 § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2007 r., II CSK 129/07, LEX nr 955014). Pod tymi względami zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wywód Sądu Okręgowego nie jest pełny. Poprzestanie na traktowaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego jako *argumentum certum* nie realizuje dyspozycji art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a tym samym może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, gdy niezachowanie jego wymagań konstrukcyjnych będzie czynić zasadnym kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352) lub gdy uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, LEX nr 109420 oraz z dnia 15 lipca 2011 r., I UK 325/10, LEX nr 949020), albo nie pozwala na jego kontrolę kasacyjną (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271; z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, LEX nr 970061). Omawiany kasacyjny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jest

uzasadniony również z tego względu, że Sąd Okręgowy oddalił powództwo także w części dotyczącej należności związanych z krajowymi podróżami służbowymi, mimo że - jak słusznie zauważył powód - nie poczynił w tej kwestii żadnych precyzyjnych ustaleń ani nie przywołał przepisów prawa, które mogłyby uzasadnić oddalenie powództwa w tej części. Zaskarżone rozstrzygnięcie ogranicza się jedynie do analizy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, który nie dotyczy ryczałtów za nocleg w podróżach służbowych odbywanych na terenie Polski. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera więc wszystkich obligatoryjnych elementów określonych w art. 328 § 2 k.p.c. związku z art. 391 § 1 k.p.c., co uniemożliwia przeprowadzenie adekwatnej kontroli kasacyjnej.

Uzasadnione są także materialnoprawne zarzuty skargi kasacyjnej, ponieważ zaprezentowane przez Sąd Okręgowy stanowisko co do skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie zasługuje na aprobatę. Jak wynika z szeroko cytowanego uzasadnienia orzeczenia z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, przyczyną zakwestionowania przez Trybunał Konstytucyjny art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie była niezgodność z Konstytucją zawartego w nim rozwiązania, ale użyta w tym przepisie wadliwa metoda legislacyjna. Zatem Trybunał nie zanegował samego prawa do rekompensaty, lecz tylko mechanizm jej ustalenia. Jednocześnie Trybunał w żaden sposób nie odniósł się do kwestii podstawy prawnej, jaką należy stosować przy rozliczeniu kosztów podróży służbowej kierowców po stwierdzeniu niekonstytucyjności art. 21a tej ustawy. Z tego względu Sąd Najwyższy dokonał w swoim orzecznictwie oceny skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, w kontekście podstaw prawnych rozliczania świadczeń przysługujących kierowcom w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych. Kwestia ta ma również kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy bowiem sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, czyli po wyeliminowaniu z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, możliwe jest sięganie do rozwiązań przewidzianych w art. 77⁵ k.p., a przez to do rozporządzeń wykonawczych i na podstawie tych przepisów rozstrzyganie o roszczeniach kierowców transportu

międzynarodowego z tytułu wydatków związanych z podróżą służbową, dochodzonych przez powoda w niniejszym procesie. W tej materii Sąd Najwyższy wyraził utrwalony już pogląd, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę (zob. między innymi wyroki: z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15, OSP 2017 nr 11, poz. 116; z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15, LEX nr 2273875; z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15, LEX nr 2306366 i II PK 410/15, LEX nr 2306367; z dnia 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361). Wyeliminowanie art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców z porządku prawnego nie spowodowało powstania luki w przepisach. Można bowiem poszukiwać podstawy prawnej do ustalenia zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej z jednej strony przez art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p., z drugiej strony przez odpowiednie stosowanie art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, zgodnie z którym w zakresie nieuregulowanym ustawą stosuje się przepisy Kodeksu pracy. Do kierowców w transporcie międzynarodowym mają zastosowanie ogólne przepisy o podróżach służbowych (art. 77⁵ k.p. i wydane na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p. przepisy wykonawcze), skoro pracodawca nie uregulował w odmienny sposób kwestii zasad rozliczania kosztów podróży służbowych tej szczególnej grupy pracowników ani wysokości należnych im z tego tytułu świadczeń. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (OSNP 2018 nr 3, poz. 28), Sąd Najwyższy potwierdził, że pozbawienie mocy prawnej art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców spowodowało jedynie przewartościowanie sytuacji prawnej, nie jest jednak równoznaczne z pozbawieniem kierowców transportu międzynarodowego (mających status pracowników) należności z tytułu podróży służbowej. Przepisy art. 2 pkt 7 i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców oraz art. 5 i art. 77⁵ k.p. nie zostały bowiem wyrugowane z porządku prawnego. Art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców zawiera definicję podróży służbowej kierowcy, modyfikując - na potrzeby wybranej grupy zawodowej - kształt podróży służbowej zdefiniowanej w art. 77⁵ § 1 k.p. Z kolei w art. 4 ustawy o czasie pracy

kierowców przewidziano, że w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu pracy. Ten ostatni przepis stanowi odzwierciedlenie wyrażonej w art. 5 k.p. zasady, że przepisy szczególne dotyczące określonej kategorii pracowników mogą określać ich stosunek pracy odmiennie. W konsekwencji, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p., a co za tym idzie, w rozporządzeniach wykonawczych z dnia 19 grudnia 2002 r., jak i z dnia 29 stycznia 2013 r. Zastosowanie tego przepisu wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika - art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców.

W przedstawioną linią orzecniczą wpisuje się ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) oraz uchwale z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47), zgodnie z którym zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie pozbawia kierowcy roszczenia o zwrot kosztów noclegu. Pogląd ten jest nadal aktualny i przyjmowany również w najnowszych orzeczeniach, wydanych po ogłoszeniu i opublikowaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15. Przykładowo, w wyroku z dnia 6 lutego 2018 r., III PK 158/16 (LEX nr 2450254), Sąd Najwyższy potwierdził, że zapewnienie kierowcy noclegu w dostosowanej do tego kabinie pojazdu nie jest zapewnieniem mu bezpłatnego noclegu, a w związku z tym na pracodawcy spoczywa obowiązek rozliczenia się z kierowcą z tytułu kosztów noclegu, w szczególności wypłaty ryczałtu za nocleg. Koszty podróży służbowej pracownika obciążają wyłącznie pracodawcę, ponieważ jest to koszt pracy, który w ramach ryzyka prowadzenia działalności spoczywa na pracodawcy prowadzącym tę działalność. Wszelkie regulacje zakładowych aktów prawa pracy albo postanowienia umów o pracę wykluczające obowiązek pracodawcy pokrywania kosztów noclegu kierowców w podróży służbowej w związku z zapewnieniem im noclegów w kabinie pojazdu są w związku z tym bezskuteczne i nie mają mocy prawnej. Oznacza to, że kierowcy, którzy nocuje w kabinie samochodu ciężarowego,

przysługuje co do zasady zwrot kosztów noclegu, na ogół w postaci ryczałtu w odpowiedniej wysokości, dostosowanej do niedogodności związanych z nocowaniem w warunkach odbiegających od warunków hotelowych. Warto w tym miejscu także nadmienić, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 20 grudnia 2017 r. w sprawie C-102/16, Vaditrans BVBA przeciwko Belgii odnosząc się do brzmienia art. 8 ust. 6 akapit pierwszy rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego (Dz.U. 2006 L 102, s. 1, dalej jako rozporządzenie 561/2006), uznał, że skoro art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006 przewiduje wyraźnieienne okresy odpoczynku i skrócone tygodniowe okresy odpoczynku, sugeruje to, że regularnych tygodniowych okresów odpoczynku kierowcy nie wolno spędzać w pojeździe.

Resumując, z przytoczonych wyżej licznych judykatów wynika, co skład Sądu Najwyższego rozpoznający niniejszą sprawę podziela i aprobuje, że w obecnym stanie prawnym pozostały (istnieją) przepisy o podróży służbowej, tj. art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców oraz art. 77⁵ § 1 k.p., zgodnie z którymi pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej. Do kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym mogą zatem mieć zastosowanie przepisy powszechnie obowiązujące, regulujące należności pracowników z tytułu podróży służbowych (w tym rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r.), jeżeli należności te nie zostały uregulowane w aktach prawa wewnętrznego (układzie zbiorowym pracy lub regulaminie wynagradzania) albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 5 k.p. w związku z art. 77⁵ § 2 k.p.). Poza zakresem stosowania przepisów powszechnie obowiązujących (w tym rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. czy z dnia 29 stycznia 2013 r.) pozostają natomiast kierowcy, których regulacje płacowe wynikają z postanowień układu zbiorowego pracy, regulaminu wynagradzania lub umowy o pracę, ponieważ wówczas nie istnieje konieczność posilkowego stosowania przepisów powszechnie obowiązujących. Wówczas ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19

grudnia 2002 r. oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r.

Przenosząc przedstawione rozważania na grunt rozpoznawanej stwierdzić należy, że wydanie przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, a tym samym usunięcie z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie wywiera wpływu na ostateczne zakończenie sporu w niniejszej sprawie. Z poczynionych przez Sąd pierwszej instancji ustaleń faktycznych wynika, że pracodawca nie zapewnił powodowi bezpłatnego noclegu w związku z wykonywaniem pracy kierowcy w transporcie międzynarodowym, co oznacza, iż powód co do zasady jest uprawniony do żądania zwrotu kosztów noclegu. Jak wskazano powyżej, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15), a co za tym idzie także przepisy rozporządzeń wykonawczych do art. 77⁵ k.p. Stosownie bowiem do art. 77⁵ § 5 k.p., gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2, tj. rozporządzenia wykonawczego, którym w sprawie są rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r.

Wobec powyższego zgodzić należy się ze stanowiskiem powoda, że nowy stan prawny powstały po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie zwalniał Sądu drugiej instancji z merytorycznego rozpoznania zarzutów apelacji, skoro również po wydaniu omawianego wyroku Trybunału, istnieją w systemie prawa regulacje przewidujące zarówno prawo kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym do zwrotu należności związanych z podróżą służbową (w szczególności diet, kosztów dojazdu, przejazdu i noclegów), jak i ustalające wysokość tych należności, a tym samym istnieją podstawy do zwrotu kosztów noclegów w razie ich niezapewnienia przez pracodawcę (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., III PK 53/17, LEX nr 2550123; z dnia 22 sierpnia 2018 r., III PK 71/17, LEX nr 2539181;

z dnia 5 września 2018 r., I PK 109/17, niepubl.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.